

Förslag till hanteringsplan för bekämpning av invasiva främmande arter

- Arter i EU:s tredje kompletteringsförteckning

Källa: Huusela, E., Jauni, M., Hyvönen, T., Herrero, A., Kuningas, S., Ruokonen, T., Seimola, T., Sorvari, J. Tuhkanen, E.-M. & Velmala, S. 2023. Förslag till plan för hantering av invasiva främmande arter för de arter som finns upptagna i den tredje kompletterande EU-förteckningen Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 115/2023. Naturresursinstitutet. Helsingfors. 72 s./EU-HAVI4-projektet. Kan läsas på: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-843-0>

1. Bakgrund

1.1. Invasiva främmande arter

Främmande arter är arter som spridits till nya områden med hjälp av människan. Enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter betraktas en främmande art som skadlig om introduktion eller spridning av arten har konstaterats hota eller skada naturens biologiska mångfald och därtill relaterade ekosystemtjänster som bidrar till människors välbefinnande. De risker som orsakas av främmande arter kan bli allt större i takt med att klimatförändringen fortskrider och främmande arter trivs dessutom i mycket störda och förändrade livsmiljöer. Ett gott tillstånd i naturliga livsmiljöer kan däremot minska spridningen av främmande arter.

Invasiva främmande arter får inte introduceras i EU-området eller flyttas från en medlemsstat till en annan, födas upp eller odlas, säljas eller på något annat sätt hållas eller släppas ut i miljön. Finland ska tillsammans med andra EU-länder försöka utrota eller förebygga spridning av invasiva främmande arter.

Att utrota och förebygga spridning av invasiva främmande arter kallas nedan bekämpning av främmande arter. Syftet med bekämpningen är att trygga naturens biologiska mångfald och ekosystemens funktion samt den nytta som dessa innebär för människans välbefinnande.

EU:s förordning om invasiva främmande arter förutsätter att medlemsländerna använder effektiva hanteringsåtgärder för att bekämpa främmande arter som haft stor spridning. Varje medlemsstat beslutar själv om åtgärderna. Enligt förordningen om invasiva främmande arter får åtgärderna inte oskäligt belasta miljön och nyttan som uppnås med åtgärderna måste vara större än kostnaderna. Medlemsstaterna måste dessutom sätta åtgärderna i prioritetsordning utifrån hur stor risk arterna som ska bekämpas medför och hur kostnadseffektiva åtgärderna är. Enligt EU:s förordning får hanteringsåtgärder inte ha negativa effekter på miljön eller människors hälsa. Åtgärder för att utrota invasiva främmande arter, reglera bestånden och begränsa deras spridning måste vidtas på ett sådant sätt att djur besparas undvikbar smärta, lidande och nöd.

De invasiva främmande arter som ska bekämpas definieras i EU:s förteckning över invasiva främmande arter. Det är kommissionen som godkänner förteckningen. EU:s första förteckning över invasiva främmande arter började gälla 3.8.2016. Förteckningen kompletterades med 12 arter 2.8.2017 (första kompletteringsförteckningen), med 17 arter 15.8.2019 (andra kompletteringsförteckningen) och med 22 arter 2.8.2022 (tredje kompletteringsförteckningen). För arterna afrikansk klogroda, musselblomma och mummichog har införts en övergångsperiod på två år och förbuden som gäller dessa arter träder i kraft 2.8.2024. Övergångsperioden för japansk traddödare är fem år, så de begränsningar av försäljning och import samt andra restriktioner som gäller arten träder i kraft först 2.8.2027.

1.2. Att utarbeta och godkänna hanteringsplanen

Enligt lagen om främmande arter godkänner jord- och skogsbruksministeriet hanteringsplanen för att utreda och styra bekämpningsåtgärderna. För planen beställde

ministeriet under perioden 2022–2023 en undersökning om i vilken utsträckning arter från den tredje kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter förekommer i Finland och hur de kan bekämpas mest kostnadseffektivt.

I den tredje kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter (Bilaga 1) ingår:

- fyra växtarter: musselblomma, japansk traddödare, hakea, syrenslide
- 17 djurarter:
 - fiskar: mummichog, vitabborre, svart dvärgmal, nordlig ormhuvudsfisk, västlig moskitfisk, östlig moskitfisk
 - däggdjur: axishjort, Finlaysons ekorre
 - fåglar: rödgumpad bulbyl
 - kräldjur: kungssnok
 - groddjur: afrikansk klogroda
 - insekter: tropisk eldmyra, röd eldmyra, svart eldmyra, mindre eldmyra
 - kräftor: rostkräfta
 - andra ryggradslösa djur: gyllenmussla
- en brunalgsart: asiatisk klynnebändel

Utredningen, och planförslaget som gjorts på basis av den, om bekämpning av invasiva främmande arter utarbetades på Naturresursinstitutet (Luke) i det så kallade EU-HAVI4-projektet (Projekt för bekämpning av främmande arter: Förslag till plan för hantering av invasiva främmande arter för de arter som finns upptagna i den tredje kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter).

1.3. Huvudsakligt innehåll i hanteringsplanen

Utifrån den risk de främmande arterna utgör samt kostnaderna för och nyttan med bekämpningsåtgärderna bedömdes och valdes de prioriterade hanteringsåtgärder som Finland bör satsa på. Riskbedömningen baserar sig på de invasiva främmande arternas artgenskaper, skador som arterna orsakar, arternas möjligheter att sprida och klara sig i vårt klimat, arternas aktuella spridningsgrad och nuvarande utbredning samt tillgängliga bekämpningsåtgärder.

Främmande arter i olika spridningsgrad kräver olika bekämpningsåtgärder. Det effektivaste är om artens introduktion eller spridning till nya områden helt och hållet kan stoppas. Om arten har stor spridning och om det inte är tekniskt möjligt eller ur ett ekonomiskt perspektiv vettigt att bekämpa eller utrota den, kan man försöka begränsa beståndet eller stoppa spridning av arten till nya områden. Detta i syfte att minimera skadorna.

Exempel från planen

- Japansk traddödare har använts som trädgårdsväxt i Finland och det är möjligt att den kan etablera sig i den finländska naturen. Som åtgärd för att hantera arten japansk traddödare rekommenderas att förekomster avlägsnas från gårdar och trädgårdar för att begränsa spridningen i naturen redan under övergångsperioden. Efter övergångsperioden är det inte längre tillåtet att odla japansk traddödare.

- Musselblomma används som akvarie- och trädgårdsväxt och arten har observerats i en tjärn i Finland sommaren 2023. Bestånd av musselblomma ska avlägsnas från naturen samt enligt odlingsförbudet även ur akvarier, trädgårdsdammar och planteringar i vas senast 2.8.2024.
- Sällskapsdjur och akvariearter får under inga omständigheter släppas ut i miljön. Individer som rymt ut i naturen ska omedelbart avlägsnas. Om en ägare har haft en kungssnok eller afrikansk klogroda som sällskapsdjur redan innan arten togs in i EU:s förteckning över invasiva främmande arter kan hen behålla djuret tills det dör av naturliga skäl.
- Dessutom är det viktigt att upplysa framför allt trädgårds- och sällskapsdjursentusiaster och akvarister om arterna i EU:s förteckning och deras skadlighet samt informera dem om de förbud som gäller arterna, i synnerhet om förbuden mot att släppa ut arterna i miljön och att importera dem, samt om lämpliga utrotningsmetoder och anmälan av observationer.

Det finns fortfarande ett behov av att öka den allmänna medvetenheten om främmande arter med hjälp av flerkanalskommunikation för att förhindra spridning av invasiva främmande arter.

1.4. Hanteringsplanens genomförande och finansieringen av åtgärderna

Enligt lagen om främmande arter utövar närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen) tillsyn över efterlevnaden av förbuden och skyldigheterna i EU:s förordning och den nationella lagen om invasiva främmande arter. Importförbudet till EU-området övervakas av Tullen. Södra Finlands regionförvaltningsverk övervakar att de tillstånd verket beviljat för användning av invasiva främmande arter följs. Förbuden och skyldigheterna samt sanktionerna som föreskrivits i lagen för att dessa ska iakttas hjälper också att bekämpa invasiva främmande arter. Förbud och skyldigheter kan tillämpas när man entydigt kan påvisa vem som svarar för spridningen av den invasiva främmande arten. Största delen av bekämpningen av främmande arter gäller dock förekomster vars ursprung och spridningssätt inte är kända, och då finns det inte heller någon som är ansvarig för bekämpningen. I hanteringsplanen behandlas i synnerhet bekämpningen av sådana här förekomster av främmande arter.

I lagen om främmande arter finns inga bestämmelser om vem som har till uppgift att genomföra hanteringsplanen. Myndigheterna vidtar åtgärder för att bekämpa främmande arter enligt sina befogenheter i annan lagstiftning. NTM-centralen och kommunen har till uppgift att främja naturskyddet inom sitt område. Kommunen ska inom sitt område övervaka och främja naturskyddet så att kommunen genom att skydda, vårda och utveckla naturen och den övriga miljön tryggar kommunens invånare en hälsosam, trivsamt och stimulerande samt naturekonomiskt hållbar livsmiljö. Trafikledsverket har exempelvis till uppgift att svara för det statliga väg- och bannätet samt för att samordna de åtgärder som gäller nätet. Till Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter hör bland annat skötsel och användning av nätverket av naturskyddsområden samt förvaltning av övriga land- och vattenområden och övrig egendom som är avsedda för skötseln av dessa uppgifter. Finlands viltcentrals uppgifter omfattar bl.a. tillståndsförvaltning i anslutning till viltarter, uppföljning av

viltbestånden, förebyggande av skador, främjande av hållbar jakt samt kommunikation och information. Naturresursinstitutets har till uppgift att följa förekomsten av främmande arter och producera information för bekämpningen av invasiva främmande arter. Det nationella nätverket som arbetar under Naturresursinstitutets ledning och som består av experter i frågor som gäller främmande arter, stödjer uppföljningen av främmande arter.

EU:s förordning om invasiva främmande arter och den nationella lagstiftningen förutsätter inte bekämpning av alla förekomster. När man planerar och genomför hanteringsåtgärder måste man beakta de skador de invasiva främmande arterna orsakar, skadornas sannolikhet samt kostnaderna för åtgärderna i förhållande till den nytta de medför. Utifrån den utredning som gjordes innan hanteringsplanen utarbetades kan konstateras att de nuvarande bekämpningsåtgärderna, såsom NMT-centralernas och kommunernas arbete med främmande arter, frivilliga åtgärder samt information och rådgivning, också uppfyller kraven i lagstiftningen om främmande arter.

I hanteringsplanen finns en beskrivning av de ansvariga och samarbetspartner som ska genomföra åtgärderna och en tidsplan för arbetet. Syftet är att myndigheterna och andra aktörer använder hanteringsplanen i bekämpningsarbetet så att de kan fokusera åtgärderna och de nödvändiga resurserna så effektivt som möjligt.

Som ovan konstaterats vidtar myndigheterna åtgärder för att bekämpa främmande arter som en del av sin lagstadgade verksamhet. För att intensifiera bekämpningen av främmande arter i enlighet med regeringsprogrammet 2019 beviljades jordbruks- och skogsbruksministeriet budgetmedel för 2020, av vilka man för att effektivisera den nationella samordningen av hanteringen av främmande arter permanent överförde ett ytterligare årsverke till NTM-centralens driftkostnadsmoment samt två ytterligare årsverken för kommunikation gällande främmande arter samt för att intensifiera hanteringen av risker med främmande arter till Naturresursinstitutet moment. Finlands viltcentralers uppgifter och deras finansiering förblev oförändrade, även om regleringen av mårhund och några andra tidigare viltarter 2019 överfördes från jaktlagen till lagen om främmande arter genom ändringar i lagen om främmande arter och jaktlagen. För forsknings-, utrednings- och utvecklingsprojekt som förbättrar hanteringen av främmande arter kan man fallspecifikt och efter behov ansöka om separat projektfinansiering exempelvis inom ramen för EU-projektet Life+.

1.5. Oavsiktlig introduktion och spridning

Enligt lagen om främmande arter ska jord- och skogsbruksministeriet också godkänna handlingsplanen som gäller oavsiktliga spridningsvägar. Genom planen utreds och styrs åtgärder som ska motarbeta oavsiktlig spridning av arter på EU-förteckningen över invasiva främmande arter till Finland till exempel med importvaror och fordon.

På uppdrag av ministeriet gjordes 2022–2023 en utredning för planen, som utarbetades i samband med det ovannämnda EU-HAVI4-projektet. Utifrån utredningen analyserades vägar för oavsiktlig introduktion och spridning av EU:s invasiva främmande arter. Det togs också fram ett förslag till plan om prioriterade åtgärder som ska begränsa och förhindra spridningen av invasiva främmande arter via dessa vägar.

2. Hanteringsplan

2.1. Klassificering av åtgärder samt artspecifika åtgärder och inriktning av åtgärder

Utifrån en riskanalys kan de 22 arter som ingår i kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter indelas i tre grupper på basis av deras nuvarande utbredning, spridningsrisken och de nödvändiga prioriterade hanteringsåtgärderna

1. Arter av sällskapsdjur, trädgårdsväxter och akvarieväxter som påträffats i Finland – kommunikation och utrotning.

Till grupp 1 hör fyra arter: *musselblomma*, *japansk traddödare*, *kungssnok*, *afrikansk klogroda*

De arter som hör till gruppen har använts som trädgårds- eller akvarieväxter samt sällskapsdjur i Finland. Av dessa arter har endast musselblomma observerats sporadiskt i Finlands natur och endast japansk traddödare kan etablera sig i Finland. Som åtgärder för hantering av japansk traddödare och musselblomma rekommenderas att utrota växtbestånden. Om individer av arterna av sällskapsdjur observeras i naturen ska de avlägsnas. Dessutom är det viktigt att upplysa bl.a. trädgårds- och sällskapsdjursentusiaster samt akvarister om arternas skadlighet samt informera dem om alla förbud som gäller arterna, i synnerhet om förbudet mot att släppa ut arterna i miljön och att importera dem, samt om lämpliga utrotningsmetoder och anmälan av observationer. För musselblomma och afrikansk klogroda är övergångsperioden två år, för japansk traddödare fem år. Det ska ges information om när övergångsperioden börjar och slutar, men åtgärder för att avlägsna arterna musselblomma och japansk traddödare ska helst vidtas omedelbart.

Professionella inom grönmiljöbranschen, trädgårds-, akvarie- och sällskapsdjursbutiker, trädgårds- och sällskapsdjursentusiaster samt akvarister informeras om arternas skadlighet, övergångsperioderna, importförbudet och förbudet att släppa ut arterna i miljön.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Tullen, Livsmedelsverket, trädgårdsbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, sällskapsdjurbutiker och -entusiaster, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

Akvarister, sällskapsdjurs- och trädgårdsentusiaster ges anvisningar om lämpliga utrotningsmetoder för arterna.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Livsmedelsverket, trädgårdsbutiker och -entusiaster, sällskapsdjurbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

Växtbestånd av japansk trädodare och musselblomma avlägsnas.

- Ansvariga och samarbetspartner: NTM-centralerna, kommunerna, markägare, trädgårdsbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

Kommunikation används för att förhindra att sällskapsdjur och akvarieväxter släpps ut i miljön.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Livsmedelsverket, sällskapsdjurbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

Om individer av arterna kungssnok eller afrikansk klogroda observeras i naturen vidtas åtgärder för att avlägsna dem.

- Ansvariga och samarbetspartner: NTM-centralerna, kommunerna, markägare, sällskapsdjurbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, organisationer och föreningar.
 - Tidsplan: kontinuerlig

2. Arter som inte har påträffats men som eventuellt kan klara sig i Finland – omedelbara åtgärder för avlägsnande och kommunikation.

Arter som hör till grupp 2: *syrenslide, mummichog, vitabborre, svart dvärgmal, nordlig ormhuvudsfisk, rostkräfta.*

Som hanteringsåtgärder för arterna i denna grupp rekommenderas kommunikation för ökad medvetenhet om importförbudet och förbudet att släppa ut arterna i miljön. Dessutom rekommenderas att individer av arterna avlägsnas om de observeras i Finland. Förekomsten av arterna i närområdena ska också följas. För syrenslide har införts en övergångsperiod på två år och förbuden som gäller arten träder i kraft 2.8.2024. Information behövs om övergångsperioden och när den slutar.

Individer av arten som påträffas ska avlägsnas.

- Ansvariga och samarbetspartner: NTM-centralerna, kommunerna, markägare, ägare av vattenområden, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

Akvarister och trädgårdsentusiaster informeras om importförbudet och förbudet att släppa ut arterna i miljön.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Tullen, Livsmedelsverket, akvarie- och sällskapsdjursbutiker, trädgårdsbutiker och -entusiaster, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

3. Arter med låg spridningsrisk – uppföljning av utbredningen och kommunikation

Arter som hör till grupp 3 är: *hakea*, *västlig moskitfisk*, *östlig moskitfisk*, *axishjort*, *Finlaysons ekorre*, *rödgumpad bulbyl*, *tropisk eldmyra*, *röd eldmyra*, *svart eldmyra*, *mindre eldmyra*, *asiatisk klynnebändel*, *gyllenmussla*.

De 12 arter som hör till denna grupp har inte påträffats i Finland eller i Finlands närområden. Ingen av arterna i gruppen skulle klara sig i Finlands klimatförhållanden, eller sannolikheten för det är mycket liten. Som nuvarande hanteringsåtgärd för dessa arter räcker uppföljning av utbredningen utanför Finland samt kommunikation om arternas importförbud.

Utvecklingen av arternas utbredning utanför Finland följs upp med hjälp av bl.a. systemet för tidig varning EASIN.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Naturhistoriska centralmuseet, NTM-centralerna.
- Tidsplan: kontinuerlig

Arternas importförbud kommuniceras.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Tullen, Livsmedelsverket, trädgårdsbutiker och -entusiaster, akvariebutiker och akvarister, organisationer och föreningar.
- Tidsplan: kontinuerlig

2.2. Allmänna åtgärdsrekommendationer för hantering av främmande arter

I allmänhet behövs följande åtgärder för hantering av invasiva främmande arter.

Medvetenheten om främmande arter ökas med hjälp av flerkanalskommunikation.

- Kommunikationen riktad till kommuner och allmänheten samt aktörer inom olika sektorer effektiviseras: bl.a. akvarieaffärer och akvarister, trädgårdsbutiker, professionella inom grönmiljöbranschen, hobbyträdgårdsmästare, sällskapsdjursbutiker och -entusiaster, fritids- och yrkesfiskare, turister samt disponenter och fastighetservice.
- Syftet med kommunikationen är att aktivera allmänheten att anmäla sina observationer på webbplatsen vieraslajit.fi och delta i bekämpning och talkoarbete.
- Med hjälp av kommunikationen uppmuntras även markägare och kommuner att bli medvetna om sitt ansvar för de bekämpningsskyldigheter de har i fråga om de främmande arter som finns på deras mark.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, forskningsinstitut, högskolor, NTM-centralerna, kommunerna, Forststyrelsen, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Delegationen för frågor om hantering av främmande arter, Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningar, Kommunförbundet, Finlands Fritidsfiskares Centralorganisation rf, intresseorganisationer för jord- och skogsbruk samt trädgårdsodling, rådgivande organisationer och läroinrättningar, trädgårds- och naturskyddsorganisationer, lokala aktörer (t.ex. hembygds-, motions-, friluftslivs-, natur- och ungdomsorganisationer), akvarie- och sällskapsdjursbutiker, andra företag.
- Tidsplan: kontinuerlig

På webbplatsen vieraslajit.fi rapporteras alla åtgärder och information om observationer gällande alla invasiva främmande arter på ett enhetligt sätt. Systemet för övervakning av bekämpningsåtgärder och införandet av systemet utvecklas.

- Ansvariga och samarbetspartner: Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Naturhistoriska centralmuseet, NTM-centralerna, kommunerna, Finlands viltcentral, Forststyrelsen, BirdLife Finland.
- Tidsplan: kontinuerlig

Tillräckliga resurser säkerställs för att trygga kontinuiteten i hanteringen av främmande arter och snabba bekämpningsåtgärder främjas, bl.a. genom att utveckla nödvändig tillståndspraxis och tillståndsprocesser samt förbättra samarbetet mellan olika parter.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, NTM-centralerna, Regionförvaltningsverket.
- Tidsplan: kontinuerlig

Forskningsfinansieringen säkerställs och ytterligare forskning görs om effekterna av, förekomsten och förutsättningarna för framgång för främmande arter under finländska förhållanden (inkl. klimatförändringens konsekvenser) samt om effektiva hanteringsmetoder.

- Ansvariga och samarbetspartner: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, universitet och forskningsinstitutioner.
- Tidsplan: kontinuerlig

3. Analys av och handlingsplan för spridningsvägar

3.1. Analys av spridningsvägar

3.1.1. Klassificering av spridningsvägar

Spridningsvägar för de 22 arter som tagits upp i den tredje kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter utreddes genom att klassificera arterna enligt FN:s biodiversitetskonvention (Convention on Biological Diversity CBD) (Harrower m.fl. 2018). I CBD-klassificeringen delas spridningsvägarna upp i sex klasser med 44 underklasser (Tabell 1). De sex klasserna kan delas in i avsiktliga spridningsvägar (utsläppande i miljön eller rymning) och oavsiktliga spridningsvägar (spridning med kontaminerade organismer eller med vektorer) samt i klasser som beskriver vägen och spridningen (spridningsväg eller arter som sprider sig utan hjälp) (Tabell 1). En art kan sprida sig längs flera spridningsvägar. Utredningen behandlar skilt arternas konstaterade och potentiella spridningsvägar i Finland.

3.1.2. Resultat

Konstaterade spridningsvägar

Rymning var en spridningsväg för fyra arter som i Finland hålls i hobby syfte. Kungssnok och afrikansk klogroda är arter som ibland hålls som sällskapsdjur i Finland. Arten musselblomma har importerats som akvarieväxt och japansk traddödare som trädgårdsväxt. Musselblomma har dessutom observerats i en tjärn i Egentliga Finland, där arten sannolikt har hamnat genom avsiktligt utsläppande i miljön från ett akvarium.

Potentiella spridningsvägar

För växtarterna finns det flera potentiella spridningsvägar i alla klasser av spridningsvägar. Den viktigaste potentiella spridningsvägen är användning som trädgårds- eller akvarieväxt och rymning som orsakas av detta. Rymning kan också ske genom användning av andra växter i trädgårdsodling. Arten japansk traddödare har släppts ut i naturen avsiktligt åtminstone i Nordamerika i ett försök att bekämpa erosion. Till Finland kan växtarter sprida sig i en kontaminerad produkt med djur, andra växter, plantmaterial eller livsmiljömaterial och jordmaterial. Arten musselblomma kan sprida sig från en plats till en annan exempelvis med fiskeutrustning, medan japansk traddödare, syrenslide och hakea kan sprida sig med maskiner, utrustning och resgods. Växtarterna kan sprida sig kortare sträckor längs vattenvägar. För dessa arter är detta ändå inte en sannolik spridningsväg.

För främmande fiskarter är de potentiella spridningsvägarna avsiktligt utsläppande, eventuell akvarieanvändning, naturlig spridning längs vattenvägar och spridning med fartygs barlastvatten. Arterna västlig moskitfisk och östlig moskitfisk har på andra håll också använts som bete och vid biologisk bekämpning.

Axishjortens potentiella spridningsvägar är utsättning som viltart och rymning från hägn. Arten Finlaysons ekorre kan sprida sig till Finland genom mänsklig verksamhet, när sällskapsdjur rymmer eller släpps fria.

Afrikansk klogroda och kungssnok är sällskapsdjur som lever länge och därför potentiellt avsiktligt släpps fria i naturen. Arten afrikansk klogroda kan också sprida sig exempelvis via fiskodling och med växter samt längs vattenvägar. Kungssnoken kan också sprida sig med transport av växt-, plant- eller livsmiljömaterial samt med fraktgods eller andra transporter.

En potentiell spridningsväg för arten rödgumpad bulbyl till Finland är naturlig spridning, vilket dock är mycket osannolikt. Fågelarten skulle även kunna komma till Finland som fripassagerare på ett fartyg eller som sällskapsdjur som avsiktligt importeras av människor och sedan potentiellt hamnar i naturen.

Eldmyror kan komma oavsiktligt med plantmaterial och växter eller i resgods. Det är också möjligt att de har anskaffats och trots förbuden fortsättningsvis anskaffas från utlandet som sällskapsdjur.

Rostkräftan kan sprida sig genom människors handlingar antingen avsiktligt utsläppt eller som rymling från akvarier, eller oavsiktligt med fiskeredskap eller båtar. Asiatisk klynnebändel kan sprida sig längs vattenvägar, med fiskeredskap, barlastvatten och fartyg samt genom vattenbruk. Den mest sannolika spridningsvägen till nya områden för gyllenmusslan är med fartygens barlastvatten. Dessutom kan arten sprida sig till nya områden genom att fästa sig på fartygsskrov eller fiskeredskap.

Taulukko 1. Utredning om spridningsvägar I Finland konstaterade spridningsvägar är märkta med x, potentiella spridningsvägar med (x)

	VÄXTER	FISKAR	DÄGGDJUR	FÅGLAR	KRÄLDJUR OCH GRODOR	INSEKTER	ÖVRIGA RYGGGRÄDSLÖSA
	Japansk tsuidödare Museblomma Syrénsida Hakea Vilaborre Nordlig ormhuvudsflak Odlig moskofflak Västlig moskofflak Svart övrigmal Mumichög Ameljut Finlaysons ekorre Rödgräpad bulbyl Afriskansk krogroda Kungsnök Svart edmyra Mindre edmyra Röd edmyra Tropisk edmyra Rostkälla Asiatisk klymbebandel Gyllermusia						
AVSIKTLIG							
HANDEL MED VAROR							
UTSLAPPANDE I NATUREN							
Biologisk bekämpning		(x) (x)					
Bekämpning av erosion	(x)						
Utplantering av fisk				(x)			
Utsättning av vilt				(x)			
"Förbättring" av landskapet/floran/faunan med främmande arter				(x)			
Plantering/utsättning i skyddssyfte eller i stam/beståndsvårdande syfte							(x)
Utsläppande i naturen i något annat användningsyfte (pälisar, transport, medicinsk användning)							(x)
Annat avsiktligt utsläppande	x	(x) (x)	(x) (x)	(x)	(x)	(x) (x) (x) (x) (x)	(x)
RYMNING							
Jordbruk (även bioenergi)							
Vattenbruk				(x)			(x)
Botanisk trädgård/djurpark/akvarium (utom hemmaakvarier)	x (x) (x) (x)			(x)			
Sällskapsdjur/akvarie- och terrariearter samt levande föda för sådana arter	x		(x) (x) (x) (x)	(x)	x x	(x) (x) (x) (x)	(x)
Produktionsdjur (även djur som hålls under begränsad uppsikt)			(x)	(x)			
Skogsbruk (även återbeskogning)							
Pälsdjursuppfödning							
Trädgårdsodling	(x) (x) (x) (x)						
Pydnadsanvändning (annan än trädgårdsodling)	x (x) (x) (x)						
Forskning och ex-situ-bevarandeverksamhet					(x)		
Levande föda och levande beten		(x) (x)					(x)
Andra sätt att rymma eller sprida sig i naturen							(x)
OAVSIKTLIG							
SPRIDNING MED KONTAMINERADE ORGANISMER							
Plantskoematerial	(x) (x) (x)				(x)	(x) (x) (x) (x)	
Beten		(x) (x) (x)					
Mat (även levande föda)							
Spridning med djur (utom parasiter, arter som sprids med värd/vektor)	(x) (x)				(x)		
Spridning som djurparasit (utom arter som sprids med värd/vektor)							
Spridning med växter (utom parasiter, arter som sprids med värd/vektor)	(x) (x) (x) (x)				(x) (x)		
Spridning som växtparasit (utom arter som sprids med värd/vektor)							
Spridning med frön							
Virkeshandel							
Förflyttning av livsmiljömaterial	(x) (x) (x)				(x) (x)		
VEKTOR							
SPRIDNING MED VEKTORER							
Fiskeutrustning	(x)						(x) (x) (x)
Container/frakt					(x)		
Fräpassagerare på flygplan							
Fräpassagerare på fartyg (utom bariestvatten och arter som sitter fast på skrov)				(x)			
Maskiner och anordningar	(x) (x) (x)						
Människor och bagage/anordningar (särskilt turism)	(x) (x) (x)					(x) (x) (x) (x)	
Organiska förpackningsmaterial (särskilt trä)							
Fartygs bariestvatten		(x)	(x)		(x)		(x) (x)
Fäst på fartygsskrov							(x) (x)
Övriga fordon							
Övriga transporter					(x) (x)		
VÄG & SPRIDNING							
SPRIDNING							
SPRIDNINGSVÄG							
Vattenvägar	(x) (x) (x)	(x) (x) (x) (x)			(x)		(x) (x)
Tunnlar och broar							
ARTER SOM SPRIDER SIG UTAN HJÄLP							
Spridning över gränsen utan hjälp				(x)			

3.2. Handlingsplan

3.2.1. Mål för hantering av prioriterade spridningsvägar och förhindrande av spridning

Förhindrande av avsiktligt spridande/utsläppande i naturen

I synnerhet när det gäller fiskarter, akvarieväxter och sällskapsdjur är det viktigt att förhindra avsiktlig spridning och utsläppande i naturen för att förhindra att en art sprider sig.

Förhindra rymning

Att förhindra rymning är den viktigaste åtgärden när det gäller att förhindra spridning av främmande arter som människor har. Bland de arter som omfattas av denna åtgärd finns musselblomma och japansk traddödare, som används som trädgårds- och akvarieväxter, samt kungssnok och afrikansk klogroda, som är sällskapsdjur. När det gäller dessa arter är det viktigt att även informera om det försäljningsförbud som gäller arterna i fråga. Trots förbuden (det som gäller japansk traddödare träder i kraft 2.8.2027 efter en övergångsperiod på fem år, och det som gäller musselblomma och afrikansk klogroda träder i kraft 2.8.2024 efter en övergångsperiod på två år) bör informationen om arternas skadlighet ges för att undvika ytterligare anskaffningar under övergångsperioden.

Förhindra spridning med kontaminerade produkter

Spridning med kontaminerade produkter och med vektorer kan ske både från utlandet till Finland och inom Finlands gränser. Spridning från utlandet till Finland kan vara möjlig med kontaminerat växt-, plant- eller livsmiljömaterial. Vissa växtarter kan dessutom sprida sig med djur och vissa fisk- och kräftarter som bete.

Förhindra spridning med vektorer

Arter kan spridas oavsiktligt med fiskeredskap, maskiner och utrustning, transporter samt resgodis. Av de vattenlevande arterna kan vitabborre, mummichog, asiatisk klynnebändel och gyllenmussla sprida sig med barlastvatten.

3.2.2. Prioriterade åtgärder

Riktad information

- **Information ges om den lagstiftning som gäller invasiva främmande arter och tillhörande förbud**

Aktörer och allmänheten informeras om EU-förordningen, vår egen lag om hantering av risker orsakade av främmande arter, som genomför EU-förordningen, och om de arter som lagarna gäller. Syftet med informationen är att förhindra avsiktlig och oavsiktlig försäljning, köp, odling och uppfödning samt rymning ut i naturen av de arter som ingår i förteckningen.

Kommunikationen om de arter som ingår i förteckningen är särskilt inriktad på japansk traddödare, syrenslide och musselblomma, så att dessa inte importeras som trädgårds- och akvarieväxter till Finland.

- **Kommunikation riktas till aktörer inom trädgårdsbranschen och trädgårdsentusiaster**

Särskilt informeras om skadlighet, förbud och övergångsperioden som gäller arten japansk traddödare. Trots att förbuden som gäller japansk traddödare träder i kraft 2.8.2027 efter en övergångsperiod på fem år bör informationen om artens skadlighet ges för att undvika ytterligare anskaffningar under övergångsperioden. Dessutom rekommenderas att utrotningen av arten japansk traddödare inleds redan före utgången av övergångsperioden för att förhindra eventuell spridning av arten. När det gäller syrenslide och hakea informeras särskilt om importförbudet.

- **Kommunikation riktas till akvariebutiker och akvarister samt sällskapsdjursbutiker och -entusiaster**

Information ges om arters skadlighet och förbud som gäller dem samt om övergångsperioder. Arterna musselblomma, afrikansk klogroda och mummichog har en övergångsperiod på två år. Sällskapsdjursentusiaster och akvarister ska särskilt informeras om förbuden att släppa ut arterna i miljön samt ges anvisningar om de korrekta utrotningsmetoderna för arterna. Musselblomman är en vanlig akvarieväxt och för dess del är det särskilt viktigt att informera om import-, försäljnings- och odlingsförbuden som träder i kraft när övergångsperioden är slut.

- **Kommunikation om de övergångsperioder som gäller arterna**

Trots förbuden (det som gäller japansk traddödare träder i kraft 2.8.2027 efter en övergångsperiod på fem år, och det som gäller musselblomma, afrikansk klogroda och mummichog träder i kraft 2.8.2024 efter en övergångsperiod på två år) bör informationen om arternas skadlighet ges för att undvika ytterligare anskaffningar under övergångsperioden. Information ges också om övergångsperioderna och deras slut.

- **Ansvariga och samarbetspartner:** jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Livsmedelsverket, NTM-centralerna, Tullen, kommunerna, organisationer och föreningar, företag.

- **Tidsplan:** kontinuerlig

Källor och bakgrundsmaterial

Harrower, CA., Scalera R., Pagad, S., Schönrogge, K. & Roy, HE. 2018. Guidance for interpretation of CBD categories on introduction pathways.

<https://circabc.europa.eu/sd/a/738e82a8-f0a6-47c6-8f3b-aeddb535b83b/TSSR-2016-010%20CBD%20categories%20on%20pathways%20Final.pdf>

Bilaga 1. Den tredje kompletteringsförteckningen till EU:s förteckning över invasiva främmande arter*

(trädde i kraft 2.8.2022 undantaget de övergångsperioder som nämns separat nedan)

VÄXTER

[japansk traddödare](#) (*Celastrus orbiculatus*) (Thunberg) (övergångsperiod till 2.8.2027)

[syrenslide](#) (*Koenigia polystachya*)

[hakea](#) (*Hakea sericea*)

VATTENVÄXTER

[musselblomma](#) (*Pistia stratiotes*) (Linnaeus) (övergångsperiod till 2.8.2024)

ALGER

[asiatisk klynnebändel](#) (*Rugulopteryx okamurae*)

FÅGLAR

[röd gumpad bulbyl](#) (*Pycnonotus cafer*) (Linnaeus)

FISKAR

[vitabborre](#) (*Morone americana*)

[nordlig ormhuvuds fisk](#) (*Channa argus*) (Cantor)

[östlig moskitfisk](#) (*Gambusia holbrooki*) (Girard)

[västlig moskitfisk](#) (*Gambusia affinis*) (Biard & Girard)

[svart dvärgmal](#) (*Ameiurus melas*) (Rafinesque)

[mummichog](#) (*Fundulus heteroclitus*) (övergångsperiod till 2.8.2024)

DÄGGDJUR

[axishjort](#) (*Axis axis*)

[Finlaysons ekorre](#) (*Callosciurus finlaysonii*) (Horsfield)

GRODDJUR

[afrikansk klogroda](#) (*Xenopus laevis*) (Daudin) (övergångsperiod till 2.8.2024)

KRÄLDJUR

[kungssnok](#) (*Lampropeltis getula*)

KRÄFTOR

[rostkräfta](#) (*Faxonius rusticus*) (Girard)

INSEKTER

[svart eldmyra](#) (*Solenopsis richteri*) (Forel)

[mindre eldmyra](#) (*Wasmannia auropunctata*) (Roger)

[röd eldmyra](#) (*Solenopsis invicta*) (Buren)

[tropisk eldmyra](#) (*Solenopsis geminata*) (Fabricius)

ANDRA RYGGRADSLÖSA DJUR

[gyllenmussla](#) (*Limnoperna fortunei*) (Dunker)

Ursprunglig källa: Kommissionens [genomförandeförordning \(EU\) 2016/1141](#) av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets [förordning \(EU\) nr 143/2014](#). Förteckningen har uppdaterats med kommissionens [genomförandeförordning \(EU\) 2017/1263](#) av den 12 juli 2017, [genomförandeförordning \(EU\) 2019/1262](#) av den 25 juli 2019 och [genomförandeförordning \(EU\) 2022/1203*](#) av den 12 juli 2022.